

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.6.4>

СТРУКТУРА ГОТОВОЇ ПРЗЫШЛЫХ СПЕЦЯЛІСТІВ ШТУКИ МУЗЫЧНЕЇ ДО САМОДОСКОНАЛЕННЯ ЗАВОДОВОГО

Svitlana Simakova

aspirantka Katedry Edukacji Podstawowej i Zawodowej

Charkowskiego Narodowego Uniwersytetu Pedagogicznego imienia H.S. Skovorody (Charków, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0001-8173-3625

svitlana.simakova@ukr.net

Adnotacja. W artykule opracowano i uzasadniono autorską strukturę gotowości przyszłych specjalistów sztuki muzycznej do samodoskonalenia zawodowego. W tym celu opracowano literaturę naukową i pedagogiczną oraz przedstawiono w pracach naukowców definicje pojęć „gotowość” w kontekście edukacji pedagogicznej, „gotowość do samodoskonalenia zawodowego przyszłego nauczyciela”. Przeanalizowano proponowane przez naukowców strukturalne elementy gotowości przyszłych nauczycieli do samodoskonalenia zawodowego i na podstawie ich uogólnienia szczegółowo scharakteryzowano strukturalne elementy gotowości przyszłych specjalistów sztuki muzycznej do samodoskonalenia zawodowego: motywacyjny i wartościowy, poznawczy, organizacyjno-aktywny, odruchowo-refleksyjny. W wyniku analizy ustalono, że perspektywą dalszych badań jest opracowanie i uzasadnienie organizacyjnych i pedagogicznych warunków kształtowania gotowości przyszłych specjalistów sztuki muzycznej do samodoskonalenia zawodowego w warunkach twórczego środowiska edukacyjnego.

Słowa kluczowe: gotowość, gotowość do samodoskonalenia zawodowego, struktura, elementy strukturalne, przyszli nauczyciele, przyszli specjaliści od sztuki muzycznej.

THE STRUCTURE OF THE READINESS OF FUTURE SPECIALISTS OF MUSICAL ART FOR PROFESSIONAL SELF-IMPROVEMENT

Svitlana Simakova

Postgraduate student at the Department of Primary and Professional Education

Kharkiv National Pedagogical University named after H. S. Skovoroda

(Kharkiv, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0001-8173-3625

svitlana.simakova@ukr.net

Abstract. The article develops and substantiates the author's structure of readiness of future music specialists for professional self-improvement. For this purpose, the scientific and pedagogical literature was worked out and definitions of the concepts "readiness" in the context of pedagogical education, "readiness for professional self-improvement of the future teacher" were provided in the works of scientists. The structural components of the readiness of future teachers for professional self-improvement proposed by scientists were analyzed and, based on their generalization, the structural components of the readiness of future music specialists for professional self-improvement were characterized in detail: motivational-value, cognitive, organizational-active, evaluative-reflective. As a result of the analysis, it was determined that the prospect of further research is the development and substantiation of the leading organizational and pedagogical conditions for the readiness of future music specialists for professional self-improvement in the conditions of a creative educational environment.

Key words: readiness, readiness for professional self-improvement, structure, structural components, future teachers, future music specialists.

СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ

Світлана Сімакова

аспірантка кафедри початкової і професійної освіти

Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)

ORCID ID: 0000-0001-8173-3625

svitlana.simakova@ukr.net

Анотація. У статті розроблено та обґрунтовано авторську структуру готовності майбутніх фахівців музичного мистецтва до професійного самовдосконалення. З цією метою опрацьовано науково-педагогічну літературу та надані у працях учених визначення понять «готовність» в контексті педагогічної освіти, «готовність до професійного самовдосконалення майбутнього вчителя». Проаналізовано запропоновані ученими структурні компо-

ненти готовності майбутніх учителів до професійного самовдосконалення та на основі їх узагальнення детально схарактеризовано структурні компоненти готовності майбутніх фахівців музичного мистецтва до професійного самовдосконалення: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, організаційно-діяльнісний, оцінювально-рефлексивний. У результаті здійсненого аналізу визначено, що перспективою подальших досліджень є розробка та обґрунтування організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутніх фахівців музичного мистецтва до професійного самовдосконалення в умовах творчого освітнього середовища.

Ключові слова: готовність, готовність до професійного самовдосконалення, структура, структурні компоненти, майбутні учителі, майбутні фахівці музичного мистецтва.

Вступ. Реформування сучасної системи вищої освіти України обумовлює оновлення вимог, що висуваються до особистості сучасного фахівця. Пріоритетною стає підготовка професіоналів, здатних поєднувати у майбутній професійній діяльності ґрунтовні професійні знання, уміння і навички із професійними якостями та чіткою професійною позицією, прагненням до самореалізації, саморозвитку у професійній діяльності, готовністю до професійного самовдосконалення. У зв'язку із цим, актуалізується необхідність звернення до дослідження проблематики готовності майбутніх фахівців музичного мистецтва до професійного самовдосконалення та особливого значення набуває обґрунтування її структури.

У наукових працях останніх років актуалізуються питання професійного самовдосконалення майбутніх фахівців. Так, дослідження Л. Дудікової, О. Затворнюк, В. Іщенко, І. Уличного, Ю. Черних та ін. присвячені дослідженню проблематики готовності майбутніх фахівців різного профілю до професійного самовдосконалення. Дослідження готовності майбутніх учителів до професійного самовдосконалення здійснено у працях: Л. Мацук, О. Нагайчук, В. Плющ, Т. Северіної, В. Стрельнікова, І. Шаповалової, Т. Шестакової та ін. Визначення структури готовності до професійного самовдосконалення майбутніх фахівців перебуває в центрі уваги таких учених як: С. Волгіна, О. Затворнюк, Ю. Остраус, С. Хатунцева та ін.

Проте, незважаючи на постійно зростаючу увагу учених до проблематики готовності майбутніх фахівців до професійного самовдосконалення, проблема готовності майбутніх фахівців музичного мистецтва до професійного самовдосконалення все ще потребує дослідження.

Основна частина. Мета та завдання дослідження полягають в аналізі наукових позицій учених щодо визначення сутності та структури готовності майбутніх фахівців до професійного самовдосконалення та теоретичному обґрунтуванні структури готовності майбутніх фахівців музичного мистецтва до професійного самовдосконалення. Спираючись на визначену мету та завдання дослідження нами використано такі методи як: аналіз, синтез, порівняння та систематизація.

З метою визначення сутності готовності майбутніх фахівців музичного мистецтва до професійного самовдосконалення вважаємо за необхідне першочергово звернутися до визначення поняття «готовність» у довідникових джерелах. Так, Український педагогічний словник визначає дане поняття як стан особистості, який дозволяє їй успішно увійти в професійне середовище та швидко розвиватися в професійному відношенні (Гончаренко, 1997: 68).

«Енциклопедія освіти» окреслює готовність у якості стану мобілізації психологічних та психофізіологічних систем людини, які забезпечують виконання певної діяльності (Кремень, 2008: 136).

У психологічному словнику авторів-укладачів В. Синявського, О. Сергеєнкової здійснюється тлумачення поняття «внутрішня готовність», яка розглядається у якості високого рівня розвитку мотивації, пізнавальних, емоційних і вольових якостей особистості, колективу, що забезпечують успіх майбутньої діяльності; це адекватна установка на майбутню діяльність (Синявський, Сергеєнкова).

Для нашого дослідження вагомим значення набуває розгляд поняття «готовність» у контексті педагогічної освіти майбутнього учителя. Спираємося на визначення надане у працях В. Мозгового який стверджує, що готовність у контексті професійно-педагогічної освіти розглядається як інтегральний прояв певних властивостей особистості, спрямованих на педагогічну діяльність, які проявляються у наявності у випускників педагогічних здібностей, певної суми знань, умінь та навичок, а поряд із тим, впевнених ціннісних орієнтацій, моральних та психологічних якостей, яких вимагає педагогічна діяльність (Мозговий, 2007: 318).

Аналіз наукових праць з питань професійного самовдосконалення засвідчує відмінність поглядів учених на визначення сутності та структури готовності майбутніх учителів до професійного самовдосконалення. Зокрема, В. Плющ визначає готовність майбутніх учителів до професійного самовдосконалення як сформовану під час професійної підготовки інтегровану властивість особистості, що відображає наявність мотивації, професійних знань, умінь та навичок, рефлексії, які відповідають компонентам самовдосконалення: самопізнання, самоосвіта, самоконтроль. У структурі готовності майбутніх учителів до професійного самовдосконалення ученою виокремлено такі компоненти: мотиваційний, когнітивно-діяльнісний та рефлексивний. Мотиваційно-цільовий компонент актуалізує спрямованість студента до професійного самовдосконалення. Когнітивно-діяльнісний пов'язаний з оволодінням професійними знаннями, уміннями й навичками (психолого-педагогічні, загальнокультурні, предметні, спеціальні). Оцінювальний компонент співвідноситься з компонентом професійного самовдосконалення - самоконтролем та здійснюється шляхом рефлексії студентів (Плющ, 2019).

С. Хатунцева визначає готовність майбутнього вчителя до самовдосконалення з одного боку складним, динамічним утворенням особистості майбутнього вчителя, з іншого – результатом його підготовки на засадах як теоретичних знань про сутність, структуру, зміст самовдосконалення, так і практичних умінь та особистісних якостей. До компонентів готовності майбутнього вчителя до самовдосконалення учена відносить:

мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний, особистісно-рефлексійний. Мотиваційно-ціннісний компонент відображає усвідомлене ставлення майбутнього вчителя до самоосвіти, самовиховання й саморозвитку, є стрижнем професіоналізму, оскільки від того, чим мотивує педагог свою готовність до самовдосконалення, залежать характер, глибина залученості до цієї діяльності, а також результати професійних зусиль. Когнітивний компонент забезпечується системою знань із самоосвіти, самовиховання й саморозвитку як тривекторного процесу, способів упровадження їх у професійну діяльність, сутність, методи та прийоми подолання бар'єрів самоосвіти та самовиховання. Операційно-діяльнісний компонент включає: діагностично-прогностичні, інтелектуальні, дослідницькі, конструктивні уміння та уміння самопізнання. Особистісно-рефлексійний компонент представлений якостями та здібностями особистості. Серед особистісно-професійних якостей, необхідних для формування у майбутніх учителів готовності до самовдосконалення учена виокремлює: цілеспрямованість, прагнення до самовдосконалення, педагогічну тренуваність. При цьому, учена акцентує увагу й на значенні індивідуально-психологічних якостей таких як: пластичність, цілеспрямована пам'ять, критичність розуму, реорганізація індивідуального досвіду (Хатунцева, 2018).

У працях Т. Шестакової готовність до професійно-педагогічного самовдосконалення тлумачиться як цілісна, відносно стійка системна якість особистості, взаємопов'язаних мотиваційно-ціннісних, когнітивно-інтелектуальних й операційно-діяльних детермінант неперервного професійного зростання учителя-вихователя, які забезпечують оптимальну реалізацію самоосвіти, самовиховання, самоактуалізації та самоменеджменту у професійній діяльності педагога. Відповідно до цього, учена визначає структуру готовності до професійно-педагогічного самовдосконалення у якій виокремлює три основні компоненти: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інтелектуальний та операційно-діяльнісний, що забезпечують вмотивованість та цілеспрямованість, осмисленість й цілісність, ефективність та результативність дій педагога із самовдосконалення й відображаються у розвинутій мотивації професійно-педагогічного самовдосконалення й гуманістичній педагогічній спрямованості, аутопедагогічній компетентності й професійно-педагогічній свідомості, самосвідомості, мисленні, аутопедагогічній вправності й аутопедагогічній креативності майбутнього педагога (Шестакова, 2006: 11).

Зважаючи на вищевизначені погляди учених та власні узагальнення щодо структури готовності майбутніх учителів до професійного самовдосконалення, ми виокремлюємо такі структурні компоненти готовності майбутніх фахівців музичного мистецтва до професійного самовдосконалення: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, організаційно-діяльнісний, оцінювально-рефлексивний (рис. 1.).

Рис. 1. Структурні компоненти готовності майбутніх фахівців музичного мистецтва до професійного самовдосконалення

Мотиваційно-ціннісний компонент передбачає наявність стійкого професійного інтересу, усвідомлення значущості професії вчителя музичного мистецтва та її призначення у суспільстві, усвідомлення особистого ставлення до неї. Даному компоненту належить провідне значення в активізації процесу професійного самовдосконалення, оскільки саме мотивація постає рушійною силою поведінки людини.

В основі мотиваційно-ціннісного компонента лежить усвідомлення майбутнім фахівцем мети та цінностей професійної діяльності, визначення особистісних властивостей та професійно значущих якостей, а також необхідного обсягу професійно-педагогічних знань, умінь та навичок, якими мають оволодіти майбутні фахівці під час професійної підготовки та які надалі потребуватимуть удосконалення. Підтримуємо думку дослідників В. Мілясової, Н. Лебідь, які акцентують увагу на тому, що професійне самовдосконалення, як і будь-яка діяльність людини є полімотивованою. Активність людини стосовно професійного вдосконалення відзначається одночасно багатьма спонуканнями, які перебувають у постійній динаміці, прямих

та опосередкованих змінах. Відтак, в основі професійного вдосконалення лежать мотиви різних груп і кожна з них має певне значення для особистості (Міляєва, Лебідь, 2014: 3).

Ураховуючи позиції учених щодо основних мотивів професійного самовдосконалення, вважаємо за доцільне виокремити такі групи мотивів як: 1) *зовнішні (екстринсивні)* джерелом яких є зовнішні обставини і вплив середовища, серед яких вирізняються: соціальні, утилітарні, побоювання загрози й очікування покарання за недостатній рівень професійних знань тощо; 2) *внутрішні мотиви (інтринсивні)*, які походять від власної ініціативи особистості та безпосередньо пов'язані із професійною діяльністю, її змістом, джерелом яких стає особистісна активність майбутніх фахівців, поміж яких доцільно виокремити: професійні, пізнавальні, змістовно-діяльнісні тощо.

Здійснений аналіз науково-педагогічних праць дає змогу стверджувати, що оптимальним є розподіл професійних цінностей на такі групи як: *цінності-цілі (цінності самоствердження)*, що пов'язані змістом професійної діяльності, професійною та творчою самореалізацією майбутніх фахівців, можливістю для професійного зростання та саморозвитку; *цінності-знання*, які спрямовані на опановування майбутніми фахівцями фаховими, психологічними, методичними, педагогічними знаннями й технологіями, теоретичними і методичними основами психології особистості тощо; *цінності-засоби (інструментальні цінності)*, які включають дії, що спрямовані на втілення педагогічних завдань, а також й на виховання і розвиток, *вольові цінності* основою яких є твердість у професійних поглядах, терпимість до оточуючих тощо, а також комунікативні цінності, які спрямовані на виконання професійно-педагогічних завдань за допомогою засобів міжособистісного спілкування; *цінності-якості* окреслюють сутність і роль особистих якостей педагога для професійної діяльності (особистісні, творчі, комунікативні, професійно-педагогічні).

Когнітивний компонент включає комплекс професійних знань, якість яких безпосередньо впливає на ефективність процесу формування готовності майбутніх фахівців музичного мистецтва до професійного самовдосконалення. Даний компонент утворено теоретичними знаннями із майбутньої професійної діяльності, обізнаністю майбутніх фахівців щодо особливостей процесу самовдосконалення вчителя музичного мистецтва (основних форм, способів, стратегій, етапів реалізації), знань засобів самоосвітньої та самовиховної діяльності та відображенням особистої професійної позиції особистості майбутнього фахівця, усвідомлення себе як педагога та виконавця.

На нашу думку, основою когнітивного компонента є комплекс професійно орієнтованих знань, які стають підґрунтям формування готовності до професійного самовдосконалення, які утворено: *загальними знаннями*, які спрямовані на розширення власного кругозору майбутнього фахівця та включають знання із різних галузей науки (базові знання з філософії, культури, природознавства, економіки та ін.); *музично-педагогічні*, які зорієнтовані на формування уявлень про сутність та особливості музично-педагогічної діяльності, поглиблення професійно-педагогічного досвіду (знання теоретичних основ музичної педагогіки, закономірностей музичного розвитку, інноваційних, інтерактивних, мультимедійних технологій навчання тощо); *психологічні* - підґрунтя яких визначає побудову міжособистісної взаємодії усіх учасників освітнього процесу, формуються уявлення про психічні властивості особистості, закладаються орієнтири педагогічного впливу на її розвиток (знання музичної, вікової, педагогічної, психології спілкування, соціальної психології тощо); *методичні*, які складають основу ефективного здійснення професійно-педагогічної діяльності (знання основ методики музично-педагогічного виховання, ефективних шляхів музичного навчання й виховання тощо); *музично-теоретичні*, які сприяють становленню майбутнього фахівця музичного мистецтва у якості професійного музиканта, творчої, всебічно розвиненої особистості (знання теорії й історії музичного мистецтва, музичного фольклору, історії виконавства, основ поліфонії, гармонії, аналізу музичних творів, інструментоведення, аранжування тощо); *музично-виконавські*, які сприяють формуванню професійної майстерності майбутнього педагога-музиканта, його виконавській самореалізації й самовираженню (знання широкого спектру виконавського репертуару з дисципліни, знання ефективних технологій опрацювання нотного тексту і комплексного вивчення музичних творів, методів музично-теоретичного аналізу музичних творів, знання техніки художнього виконання тощо); *науково-дослідницькі*, що спрямовані на формування наукового світогляду, досягнення високого рівня професійної компетентності, формуванню прагнення до самоосвіти та самовдосконалення (знання експериментальних методів, методів зведення й обробки результатів експериментальних досліджень, принципів дослідження тощо); *спеціальні* (знання сутності та змісту професійного самовдосконалення, його напрямів і особливостей у професійній діяльності вчителя музичного мистецтва, сутнісних складових, структурних компонентів, шляхів та етапів його реалізації).

Організаційно-діяльнісний компонент охоплює сукупність професійних здібностей, умінь і навичок організації процесу професійного самовдосконалення (уміння формулювати мету, завдання, планувати особисту діяльність із самовдосконалення, обирати форми, напрями професійного самовдосконалення, найбільш оптимальні шляхи реалізації цього процесу, оптимально розподіляти завдання самовдосконалення з метою продуктивного використання зусиль, ресурсів, часу, володіти методами, прийомами, технологіями професійного самовдосконалення, самостійно шукати необхідні джерела інформації та грамотно їх опрацьовувати, доцільно обирати засоби й прийоми роботи з ними, ефективно організовувати робочий простір та розподіляти робочий час, підтримувати увагу і дисципліну в процесі самовдосконалення, здійснювати регулярний, поступовий самоконтроль, самоаналіз і самооцінку досягнутих результатів з особистісного й професійного зростання, визначати успіхи, корегувати недоліки у власних діях, встановлювати нові цілі самовдосконалення спираючись на досягнуті результати).

Вагоме значення у процесі професійного самовдосконалення набуває наявність творчих умінь та творчої активності майбутніх фахівців музичного мистецтва, адже самостійна творча діяльність спрямована на здійснення і впровадження нових ідей, принципів й прийомів, нестандартних рішень у процес самовдосконалення, а поряд із тим, перетворення вже існуючих, що зумовлює появу нових професійних властивостей і якостей особистості, які сприяють підвищенню якості здійснення професійної діяльності, ефективності у досягненні результатів.

Оцінювально-рефлексивний компонент складає самопізнання, самопостереження, самоаналіз та самооцінка здійснення процесу професійного самовдосконалення, визначення недоліків та перешкод у його здійсненні, а поряд із тим, прогнозування й оцінка його результатів, що сприяє корегуванню шляхів професійного самовдосконалення й визначення провідних цілей кожного його етапу.

У працях дослідників *професійна рефлексія* розглядається як психологічний механізм професійного самовдосконалення й самоактуалізації, який виявляється у здатності фахівця займати аналітичну позицію по відношенню до себе й професійної діяльності, одним із критеріїв сформованості якої є психологічна готовність до здійснення даної діяльності (Веремчук, 2009: 10).

Дослідження рефлексії здебільшого відбувається у трьох напрямках: *особистісний*, який передбачає створення нових образів про себе у результаті спілкування з іншими людьми, реалізація активної діяльності, що спонукає людину до здійснення відповідних вчинків; *інтелектуальний напрям* передбачає уміння логічно перевіряти, контролювати й оцінювати хід власного судження, міркування і думки; інакше кажучи, рефлексія розглядається у якості компонента інтелектуальної діяльності, що полягає в умінні особистості майбутнього фахівця оцінювати власну професійну діяльність; *комунікативний напрям* дослідження рефлексії визначає у якості об'єкта свого дослідження уявлення про внутрішній світ іншої людини, наслідки її вчинків. З огляду на це, рефлексія є механізмом пізнання себе за допомогою спілкування з іншою людиною та усвідомлення людиною того, як вона сприймається партнером під час спілкування (Марусинець, 2010: 116).

У контексті готовності майбутніх фахівців музичного мистецтва до професійного самовдосконалення зміст рефлексивної діяльності становить: усвідомлення, оцінка й корегування власних дій із самовдосконалення, результатом якої є визначення найбільш оптимальних форм, методів, прийомів і засобів організації даного процесу, визначення їх ефективності. Цінність рефлексивної діяльності полягає на нашу думку, у тому, що вона надає можливість побудови індивідуальної стратегії професійного саморозвитку й самовдосконалення майбутніх фахівців музичного мистецтва.

Рефлексивним умінням майбутніх фахівців музичного мистецтва належить вагоме значення в процесі професійного самовдосконалення. Погоджуємося з думкою дослідників щодо того, що рефлексивні уміння обумовлюють здатність майбутнього вчителя музичного мистецтва здійснювати рефлексивні дії, оцінювати результати своєї діяльності, корегувати її, а поряд із тим, обґрунтовано корегувати поставлені завдання (Ревенко, 2021: 983). Враховуючи здійснений аналіз наукових поглядів учених щодо процесу рефлексивної діяльності майбутніх фахівців, ми виокремлюємо такі рефлексивні уміння майбутніх фахівців музичного мистецтва як: уміння оцінювати власний рівень професійних знань, умінь і навичок; критично підходити до власної професійно-педагогічної діяльності й на цій основі визначати значущість і мотиви професійного самовдосконалення; уміння адекватної оцінки власної готовності до професійного самовдосконалення; прогнозувати власні дії стосовно професійної й самоосвітньої діяльності; аналізувати зміст самоосвітньої діяльності, її переваги й недоліки; визначати вплив тих, чи інших чинників на процес професійного зростання тощо.

Висновки. Таким чином, опрацювання науково-педагогічної літератури з питань готовності майбутніх учителів до професійного самовдосконалення свідчить, що на сьогодні відсутній єдиний підхід учених до виокремлення її структурних компонентів. У результаті здійсненого дослідження ми можемо стверджувати, що представлена авторська структура готовності майбутніх фахівців музичного мистецтва до професійного самовдосконалення за умов взаємодії всієї сукупності її компонентів сприятиме успішності формування готовності майбутніх фахівців музичного мистецтва до професійного самовдосконалення.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у розробці та обґрунтуванні організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутніх фахівців музичного мистецтва до професійного самовдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Веремчук А. Розвиток професійної рефлексії майбутнього вчителя іноземної мови : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2009. 20 с.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 374 с.
3. Енциклопедія освіти / ред. В. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
4. Марусинець М. Професійна рефлексія як чинник самовдосконалення особистості майбутнього педагога. *Педагогічний дискурс*. 2010. № 8. С. 115–118.
5. Міляєва В., Лебідь Н. Мотивація професійного вдосконалення як чинник розвитку лідерства в освіті. *Теоретичний та науково-методичний часопис «Вища освіта України»*. 2014. № 4. С. 21–25.
6. Мозговий В. Професійно-педагогічна готовність інженерів-педагогів аграрного профілю: теоретичний аспект. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. 2007. № 45. С. 317–321.
7. Плющ В. Готовність майбутніх учителів до професійного самовдосконалення як психолого-педагогічна проблема. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2019. № 183. С. 139–143. DOI: 10.36550/2415-7988-2019-1-183-139-143.

8. Ревенко І., Сюамінь Ч. Рефлексивні уміння як основа професійного саморозвитку майбутнього вчителя музичного мистецтва. *The 5th International scientific and practical conference "World science: problems, prospects and innovations"*, Toronto, 27–29 January 2021. 2021. P. 981–984.
9. Синявський В., Сергєєнкова О. Психологічний словник / ред. Н. Побірченко. Київ : Наук. світ, 2007. 274 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5980/3/O_Serhieienkova_IL.pdf (дата звернення: 30.09.2022).
10. Хатунцева С. Теоретичні і методичні засади формування у майбутніх учителів готовності до самовдосконалення у процесі індивідуалізації професійної підготовки : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Бердянськ, Запоріжжя, 2018. 561 с.
11. Шестакова Т. Формування готовності майбутніх педагогів до професійного самовдосконалення : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2006. 20 с.

References:

1. Veremchuk, A. (2009). *Rozvytok profesiinoi refleksii maibutnoho vchytelia inozemnoi movy* [Development of professional reflection of the future foreign language teacher] (*Extended Abstract of Candidate of Psychological Sciences Dissertation*), Kyiv: Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Institute of Psychology named after H. S. Kostyuka [in Ukrainian].
2. Honcharenko, S (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk* [Ukrainian pedagogical dictionary]. Kyiv : Lybid [in Ukrainian].
3. Kremen, V. (Ed.) (2008). *Entsyklopediia osvity* [Encyclopedia of education]. Kyiv : Yurinkom Inter [in Ukrainian].
4. Marusynets, M. (2010). Profesiina refleksiiia yak chynnyk samovdoskonalennia osobystosti maibutnoho pedahoha [Professional reflection as a factor of self-improvement of the personality of the future teacher]. *Pedahohichnyi dyskurs*, Vyp. 8, P. 115–118 [in Ukrainian].
5. Miliiaieva, V., Lebid, N. (2014). Motyvatsiia profesiinoho vdoskonalennia yak chynnyk rozvytku liderstva v osviti [Motivation for professional improvement as a factor in the development of leadership in education]. *Teoretychnyi ta naukovo-metodychnyi chasopys «Vysshcha osvita Ukrainy»*, Vyp. 4, P. 21–25 [in Ukrainian].
6. Mozghovyi, V (2007). Profesiino-pedahohichna hotovnist inzheneriv-pedahohiv ahrarnoho profiliiu: teoretychnyi aspect [Professional and pedagogical readiness of engineers-pedagogues of the agrarian profile: theoretical aspect]. *Zbirnyk naukovykh prats «Pedahohichni nauky»*, Vyp. 45, P. 317–321 [in Ukrainian].
7. Pliushch, V. (2019). Hotovnist maibutnikh uchyteliv do profesiinoho samovdoskonalennia yak psykhologo-pedahohichna problema [The readiness of future teachers for professional self-improvement as a psychological and pedagogical problem]. *Naukovi zapysky. Seriia: Pedahohichni nauky*, Vyp. 183. P. 139–143. DOI: 10.36550/2415-7988-2019-1-183-139-143 [in Ukrainian].
8. Revenko, I., Siuamin, Ch. (2021). Refleksyvni uminnia yak osnova profesiinoho samorozvytku maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva [Reflective skills as the basis of professional self-development of the future music teacher]. *The 5th International scientific and practical conference "World science: problems, prospects and innovations"* (pp. 981–984). 27–29 January, 2021, Toronto, Canada [in Ukrainian].
9. Syniavskiy, V., Serhieienkova, O. (2007). *Psykhohohichnyi slovnyk* [Psychological dictionary] N. Pobirchenko. (Ed.). Kyiv : Nauk. Svit. Retrieved from: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5980/3/O_Serhieienkova_IL.pdf [in Ukrainian].
10. Khatuntseva, S (2018). *Teoretychni i metodychni zasady formuvannia u maibutnikh uchyteliv hotovnosti do samovdoskonalennia u protsesi indyvidualizatsii profesiinoi pidhotovky* [Theoretical and methodological principles of formation of future teachers' readiness for self-improvement in the process of individualization of professional training] (Dr. Pedag. Sci. Diss.). Berdian state pedagogical university, Classical private university, Berdiansk, Zaporizhzhia [in Ukrainian].
11. Shestakova, T. (2006). *Formuvannia hotovnosti maibutnikh pedahohiv do profesiinoho samovdoskonalennia* [Formation of readiness of future teachers for professional self-improvement] (*Extended Abstract of Cand. Pedag. Sci. Diss.*). Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Institute of Higher Education Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].